

Filip Jakš: Slovo v obraze / obraz ve slově. Slovo, písmeno, symbol a sděující gesto v českém umění padesátých a šedesátých let.

bakalářská práce, ÚDKU KTF UK 2009 Vedoucí práce: Mgr. Marie Rakušanová, Ph.D.

Resumé (zkrácené)

„Kolář nikdy nepřestal být básníkem.“ Z tohoto Lamačova názoru vyvodíme, že Kolář byl po celý život nejenom básníkem vizuálního jazyka, ale stal se i filozofem slova a obrazu.

Slovo prošlo v Kolářově tvorbě metamorfózou. Zpočátku sloužilo jako „očitý svědek“ každodennosti, v níž se autor snažil prokázat kosmický rozměr (sbírky *Křestní list*, *Ódy a variace*, *Limb a jiné básně*); později sloužilo k působivému básnickému vyjádření „skutečných událostí“ (Kolářovy deníky a *Česká suita*); v další etapě pro něj Kolář připravil způsob, jak by se mohlo oživit a stát se součástí lidského osudu (*Mistr Sun o básnickém umění*, *Nový Epiktet*, *Černá lyra*). Tehdy však Kolář narazil na neschopnost slov předat něco více než jen slova. Z dogmatu není možné vykřesat ani jiskru živé kreativity. V hlubinách poezie se ukázalo to, co Kolář dřív jen četl u Klímy: slovo je mrtvé. Stejně jako u Nietzscheho Boha to však neznamená, že není možné jej vzkřísit k novému životu. Kolář tedy přestal rozebírat poezii a pustil se do anatomie slov. Na přelomu padesátých a šedesátých let pronikl do hloubi vět, slov, písmen, grafémů a jejich úloleků – v jeho přístupu ke slovu už nebyla básníková touha po pravdě, ale touha ironizující, touha zjistit, proč nemůže slovo být nikdy přesným prostředníkem lidských osudů. *Evidentní poezie* z této doby nenabízí ještě ucelenou odpověď, až v průběhu šedesátých let se slovo u Koláře probouzí ze spánku – začíná sloužit jako výrazový prostředek ve vizuálních básních nejrůznějších technik – *chiasmáží*, *ventiláží*, *muchláží*. Díky svému novému *uspořádání* (nikoli jen *destrukci*) promlouvá obrazově. Ač divák nemůže přečíst nic z roztrhaných písmen, přeci jen se o to pokouší – lze odhadnout jazyk, písmo, odlišit rukopisy. Kolář využívá tohoto mýtu písma a doplňuje je v kolážích o obrazové materiály. Ty mají hlubší význam než jen vizuální, jsou v nich však ukryty narážky na paměť, na touhu po svobodě, osobní vzpomínky a často slouží i jako záznamy osobních neštěstí. Za tímto účelem si Kolář půjčuje díla většinou renesančních mistrů, jejichž pomocí recituje svou „poezii nového vědomí“.

Co však Koláře vedlo k hledání nového jazyka? Byl to příklad jeho kolegů a přátel z oblasti experimentální poezie? Nebo snad jeho předchůdců a básnických vzorů? Jistě by k takovéto „poezii“ nedospěl, kdyby neznal příkladu Mallarméa. Ovšem důvody, proč k ní přistoupil, jsou zcela jiné – filozofické. Bylo potřeba dostat se za slova – oprostít se od jejich sdělnosti a Kolář tak učinil svým, tedy radikálním způsobem: anatomii.